

Zoo zegt Martin Dibelius: Wij worden met deze geschiedenis gewezen op den samenhang van een groote religieus-geschiedelijke ideeën-ontwikkeling, waarvan de eerste stap gevormd wordt door de verhalen van de Goddelijke verwekking van Egyptische en andere heerschers, de laatste bij Philo de voorstelling dat God met de ziel slechts verkeeren kan, nadat hij ze weer in den maagdelijken stand heeft geplaatst (De cherubim 48-51), bij Paulus de gedachte, dat Izak naar den Geest, niet naar het vleesch geboren is (Gal. 4:23, 29). Het wonder der openbaring wordt dus weergegeven, doordat een aan het Jodendom bekend mythisch motief in de geschiedenis wordt ingedragen (eindgedenkt).¹⁴⁾

Bayneck merkt daarentegen op: Bij eenige uitwendige en oppervlakkige overeenkomst is er diep, wezenlijk verschil; de schamtelooze verheerlijking van den zinnelijken lust, die in de fabelleer aan de goden wordt toegeschreven, staat op onmeetbaren afstand van den eenvoud, de kiesheid en de heiligheid, die in de Evangelische verhalen te bewonderen valt.¹⁵⁾

Noch aan Joodsche, noch aan Heidensche bron kan de gedachte van de maagdelijke geboorte ontleend zijn. Wij vinden deze geschiedenis in de Schrift, omdat zij geschied is. Daarom heeft dit feit er aanspraak op, dat het geloofd wordt. Dit stuk mag niet facultatief worden verklaard.¹⁶⁾ Het is zoo waar, wat A. T. Robertson zegt, dat indien iemand de wezenlijke praë-existentie van Christus en de werkelijke incarnatie toestemt, hij de grootste en moeilijkste stap gedaan heeft tot de aanvaarding van de maagdelijke geboorte.¹⁷⁾

N.

K. M.

14) Art. R. G. G., 19, sp. 1605.

15) a.w. III, p. 310.

16) Zoals P. Althaus, Grundriss der Dogmatik II, 1932, dit doet.

17) World Pictures in the New Testament, Matthews, 1930, p. 65.

UIT DE SCHRIFT

De nog niet „gelukkige” Inconsequentie.

Te dien dage zullen zij in onmacht vallen, — de schoonste maagden, de strijdare knapen, — van dorst, — die zweren bij de schuld van Samaria, die zeggen: „Bij het leven van uw God, o Dan!” en: „Bij het leven van de beëvaart naar Berseba!” Ja, vallen zullen zij en niet weder opstaan. Amos 8:13, 14. (Vertaling prof. dr. C. van Gelderen).

Wanneer we menschen ontmoeten, die uitgaan van een verkeerde grondstelling of beschouwing, maar die dan soms een practijk erop nahouden, waarin meer dan wel minder, beter wordt gehandeld, dan feitelijk in de lijn der onjuiste beschouwing zou passen, dan zeggen we vaak: dat is een gelukkige inconsequentie.

Maar er zijn ook ongelukkige inconsequenties. Elke van haar voert mede tot den duivel.

In onzen tekst stuiten we op zoo'n nog volstrekt niet „gelukkige” inconsequentie der gelijkshakelaars uit Amos' dagen. Spreken we hier van „gelijkshakelaars”, dan herinneren we aan hetgeen we eenige weken geleden hier hebben geschreven, toen we voor het eerst den profeet Amos lieten spreken. We zagen toen, hoe in het tienstammenrijk, in tegenstelling met het rijk der twee stammen, de koning Jerobeam uit vermeend staats- en uit eigenbelang, de „religie” had ingeschakeld in het staatsleven. Ofschoon de wet des Heeren dit uitdrukkelijk verbood, wijl volgens die wet de priester zelfstandig tegenover den koning moest staan en geen willoos werktuig der staatsmachinerie mocht wezen, had Jerobeam het toch anders beschikt. Uit vrees, dat na de scheuring tusschen de tien en de twee stammen, zijn eigen onderdanen, thans van Jeruzalem afgescheiden, toch weer naar Jeruzalem als religieus centrum, als tempelstad, zouden heengetrokken worden, want o, die religie is zoo taai! —, had hij de aloude bedevaart naar Jeruzalem eenvoudig afgeschaft. Men kon zichzelf wel bedienen: het tienstammenrijk was autark, en zou zich heusch niet laten beheerschen door een volksminderheid. De minderheden moesten liever naar het groot-Israëlietische Rijk komen, dan omgekeerd. Daarom had Jerobeam in twee plaatsen, valende binnen zijn eigen rijksgedeele, in Dan (ten Noorden) en in Bethel (ten Zuiden) religieuze centra ingericht, met den bekenden kalverdienst. Men kon dan daarheen bedevaarten organiseren, in volkschen zin. (1 Kon. 12:28-29). Tusschen beide plaatsen was dan weer eenig verschil. „De cultus (eredienst) van Bethel was veel meer nationaal dan lokaal. Bethel's tempel was het centraal-heiligdom van het tienstammenrijk. Tegenover het nationale, het centrale van Bethel had de cultus in Dan slechts provinciale betekenis.” (Van Gelderen). Te Bethel zetelde, om zoo te zeggen, de religieuze rijksleider, te Dan de religieuze gouwleider. Dan was meer een uithoek.

Jerobeam had daarmee ongetwijfeld een „goeden slag” geslagen: de totaliseering getuigde van staatsmanschap. Hij had ook zijn „jeugd” gevormd: een nationale jeugdactie, op nationale leest geschoeid, maar heusch niet met verwaarloozing der religieuze beseflen! Amos kent ze ook wel, die Jerobeam-jeugd. Het zijn sportieve jongelui, een krachtig ras, heroiek genoeg. „De schoonste maagden”, zuiver ras. „De strijdare knapen”, — dapper, verbeten, de tanden op mekaar (vs 3). En o zoo lang had men het nationale leven er mee kunnen bouwen en bezielen.

En toch —

Toch bleven ook in het tienstammenrijk oude tradities taai. Hoewel Jerobeam zijn menschen van het tweestammenrijk had willen verwijderd houden, bleek het toch, dat op den duur het heimwee naar de oude rijksgrenzen, van vóór de scheuring, velen af en toe te machtig werd. Oudtijds, vóór de rijksscheuring, had men de grenzen van het rijk aldus aangegeven: „van Dan tot Berseba”. Dat was in de dagen van den grooten Salomo zoo geweest. „Dan”, in de noordmark, „Berseba” in de zuidmark. O ja, als de grenzen van Dan tot Bethel loopen, is het goed leven, onder een goeden leider. Maar stel u toch eens even voor, dat de grenzen weer loopen van Dan tot Berseba? Berseba, de Saar, de Boekowina, de Oostmark, Vlaanderen, het wordt alles op zijn beurt terug verlangd: heim ins Reich, Groot-Duitsland, Groot-Israël!

Geen wonder, dat er menschen zijn, die „hoevel tot het tienstammenrijk behoorende”, toch wel graag naar Berseba op pelgrimage gaan. „Van de pelgrimstochten uit het tienstammenrijk naar Berseba weten we alleen door een paar uitspraken van Amos, 5:5, en 8:14. Een zonderlinge pelgrimstocht! Bethel, het koninklijke centraalheiligdom (Amos 7:13) voorbij. Vlak langs Jeruzalem — het schrikbeeld van den eersten Jerobeam (1 Kon. 12:26-27). Door heel de lengte van Juda heen, langs Bethlehem, Tekoa (de woonplaats van Amos) en Hebron, bereikten ze eindelijk Berseba, de plaats, waar Jahve in den grijzen voorludj verschenen was aan Izaak en Israël (Gen. 28:10-12; 46:1-4), aartsvaders, naar wie ze gaarne hunne heiligheden noemden (Amos 7:9), (Van Gelderen).

Is 't niet prachtig? De traditie herleeft; ze hebben het er voor over, zich van den Judeeschen Corridor te bedienen! Een gelukkige inconsequentie! Een „deur der hope”?

* * *

Ja, zoo spreekt wie gauw tevreden is.

Maar Amos, al ziet hij de inconsequentie, is niet tevreden. Het is toch nog maar een ongelukkige inconsequentie. Amos komt zelfs uit den Judeeschen Corridor helemaal naar het tienstammenrijk toe, om tegen den afval te getuigen. Gij komt wel in de buurt van Jeruzalem, maar er niet in, — en in Berseba doet ge nog aan afgodischen cultus! De Messiaansche wegen, die over Jeruzalem loopen, en die door de wet, het Woord, afgeteekend zijn, die laat ge nog liggen. Uw voet betreedt den Judeeschen bodem, van Oud-Abrahams land. Maar uw hart bekeert zich niet tot Abrahams geloof. Dies zijt ge ook zijn ware kinderen niet; het zaad, het echte Messiaansche zaad van Abraham, wordt gevormd door de verbondsgelovigen. Zoo profeteert hij; dat ze Tekoa aandoen, heeft hem nog helemaal niet soepel gestemd.

Want al zijn ze „religieus”, ze moeten het Woord gehoorzamen, anders is hun religiositeit afval. Daarom kunnen ook de volksche leuzen en eedsformules, zelfs al zijn ze „ingesteld” op de Berseba-pelgrimages, en dus zoo'n beetje in Amos' lijn wat de waardeering van den ouden stamverwanten bodem betreft, Amos toch niet bekoren. Zoals wij tegenwoordig onze „volksche” spreekwoorden hebben, en onze „volksche” leuzen, en onze kern-spreuken, op spandoeken hoog boven de straat te lezen, zoo had men destijds zijn religieuze eeden. „Bij den God van Bethel!” „Bij de bedevaart naar Berseba!” Men zou vandaag er een postzegel van maken. Een gedenkzegel. Een fraai ontworpen propaganda stempel er bij! Maar o Dan, die „god” bij wiens leven ge zweert, is een afgod. Hij is de schuld van Samaria, d.w.z.: de groote zonde van het tienstammenrijk, waarvan Samaria de hoofdstad is. Heel dat stierbeeld van Bethel, ook dat van Dan, ook de onzuivere cultus van Berseba, is schuld. „De Schuld van Samaria”, — DAT zou Amos liever in het poststempel bij dien mooien fonkelnieuwe nationale postzegel als tekst opnemen, het schandaal van Samaria, zóó althans in Amos' profetische „onbarmhartige” qualificatie. En als ze een „hoe-zee”, een religieus-nationaal „hoe-zee” uitbrengen op „den bedevaart naar Berseba”, dan bedoelen ze wel er op te pochen, dat ze toch heel wat er voor over hadden („een buitenlandsche reis” voor religieuze volksverbondenheids manifestatie), maar Amos is niet tevredengesteld. Ook zoo'n lange tocht verzoent de zonde niet. Die wordt er alleen maar door verzwaaard, want men houdt onder alle Dan-, alle Bethel-, zelfs alle Berseba-bedrijven vast aan den eigenwilligen, onweteligen kalverdienst. „Ze zoeken

het overal, behalve bij den waarachtigen God van de historische openbaring”. En daarom zal de straf niet uitblijven; de blinkende Jerobeam-jeugd zal verrotten, in onmacht vallen, versmacht, zoodra de dag der bezoeking komt.

Elke revolutie brengt de lieden naar voren die laboreeren aan die z.g. „gelukkige inconsequenties”.

Ze hooren bij een organisatie, waarin feitelijk voor een christen geen plaats is. Maar ze doen nog dit, en ze doen nog aan dat. Ze hebben heusch nog niet alles afgeschud! Handelt zachtkens! Loopt niet te hard van stapel!

Maar de Kerk noemt al zulke inconsequenties ongelukkig, want ze brengen niet op de Messiaansche lijn. En ze sussen de conscientie. Ze laten de toeziende, de Jerobeams, die pas met nieuwe of herhaalde vrijheidsbeperkingen gaan ingrijpen, als het de spugaten uitloopt, paradeeren als toch ook nog wel verdraagzaam („ge wordt er in uw religie vrijgelaten”). En ze wischen tenslotte de grenzen tusschen Jeruzalem en Berseba, tusschen Jeruzalem en Bethel-Dan uit!

Niet naar Berseba terug om een dronk te wijden aan de edele traditie van 'tvoorgeslacht. Maar in Jeruzalem gebleven om te drinken uit de fonteynen des heils, en te weiden in de grazige weiden. „De weide nu is het Woord”.

K. S.

KERKELUK LEVEN

„OP DE GRENS VAN TWEE WERELDEN”. (III.) (Slot.)

In zijn brochure heeft dr. Colijn zijn volle aandacht gegeven aan de fouten, die „de democratie” aankleven. Kort maar puntig gaat de schrijver na, hoe het in onderscheiden landen met „de democratie” gegaan is. Op meer dan één plaats heeft z.i. het systeem gefaald; één ding valt daarbij op: „en dat is niet van merkwaardigheid onthloot”, „het democratische bestuursstelsel” heeft zich „onder den schok der tijden alleen maar goed gehandhaafd in die landen, waar het niet geschapen, doch gegroeid is: Engeland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Nederland, Zwitserland” (28/9).

Op zichzelf genomen, zou men dit resultaat van dr. Colijn's verkenningstocht kunnen accepteren, onder de min of meer toepasselijke opmerking, dat het dan des te meer pleit tegen elk in-haast-ontworpen, of van boven dan wel van buiten af opgelegd systeem van regeering en samenleving. Wie in deze dagen zijn werk ervan maakt, de fouten van het democratische systeem aan te wijzen, laat zijn opmerkingen dan nog al eens eindigen in een oproep, om toch vooral wat nieuws in te voeren, vooral nu, waar in den storm zoo veel is weggevaagd, en wederopbouw noodzakelijk is. Men vergeet daarbij, dat wederopbouw thans slechts dan dien naam verdient, als hij zich houdt aan de bepalingen van de bekende Haagsche Conventie, m.a.w. als hij in den overgangstijd-der-bezetting niets verandert aan het bestaande systeem. Alleen het systeem-van-handen-af is rechtvaardig, en verdient den naam van „weder-opbouw”; de „weder-opbouw” toch wordt opgetrokken op het oude fundament; wat dáárop niet wordt opgetrokken is geen „weder-opbouw”, doch „nieuw-bouw”. En elke nieuwbouw in een tijd van onzekerheid en overgang, van afwachting, van hopen-op-de-vredesconferentie, is een mechanische optrek, doorgedreven hetzij door een groepje revolutionairen, hetzij door een mischien wel grooter, maar daarom nog niet wijzer groep van contra-revolutionairen, zoals, men vergeve het mij, zooals afgezien van den te volgen weg, haars-ondanks, voor mijn besef de Nederland-sche Unie het is; het feit, dat ze contra-revolutionaire verlangens tegenover de revolutionaire stellen wil, legt een kloof tusschen haar en wat anti-revolutionair is.

Overigens treft het ons, dat dr. Colijn van elk politiek stelsel ontkent, dat het „op een ongestoord voortbestaan aanspraak kan doen gelden”. Ook de democratische staatsvormen, zegt hij, brengen bij de geboorte reeds de doodskleinen mee.

Vóór men nu hieruit zou willen afleiden, dat dan volgens dr. Colijn zeker de regeeringsvorm er niet zoo heel veel op aankomt, leze men wat hij eraan toevoegt, ter toelichting, en wat dr. Kuiper eens heeft opgemerkt over tweeërlei „democratie”.

Dr. Colijn ziet den val der democratie verklaard uit een „te veel”. „Meer dan 23 eeuwen geleden” getuigde „een vermaard schrijver der oudheid van de democratie”, „dat zij gevaar liep ten onder te gaan door te veel democratie” (25). „Te veel democratie” is dan ook volgens dr. Colijn „de ziektekiem geweest, die ook de moderne democratie bij haar geboorte heeft meegekregen en waardoor zij thans in stervensnood verkeert” (25).

In zijn vlugschrift, dat voor een breede massa bestemd is, zal dr. Colijn zich niet hebben willen begeven in een breede, en scherpe uiteenzetting van beginselen. Maar we mogen toch wel aannemen, dat hij, indien daartoe voor hem aanleiding zou hebben bestaan, zich allicht liever zóó zou hebben uitgedrukt,

dat de over e niet v cratie die t Ons P het w o.i. be mede als w waarb voor h doodge niet. Ove te a „Deme waard van d dr. Ku voelde Gids” orde koms moer verklas invents vraag, het he van A Van 17 er een bestaat democr christel boren, geraakt orde er democr tioneer! paalde gelden, broeder dig. Ze De v welke s veldwin Nederla diand, Dáárop pernicie recht d hoogte zorgen soorten, vuldig a met die wortelt, Nederla vestigen

De o 1871 is geheel brochur meene z het slag grens” over die het vree werping theologi laten w gemaakt delijk ge de aanw positie, links va we gelo niet zoo bl. 31 b diep in worde of wann vlijmsch hij ook lijk te , voor m Duitschl fische, d bekampe nomie e belijdeni alleen de en staten Die ach tusschen gebied”, onklaarh naire st moeratie ken op; als midd tot de democra formeel lutie zij overgege de russi russische